

Asia: D6L56D3-22

Kansallinen raportti - YK:n ihmisoikeusneuvoston yleismaailmallisen määräaikaistarkastelun (UPR) neljäs tarkastelukierros

Lausunnonantajan lausunto

1. Miten edellisen UPR-tarkastelun suositusten täytäntöönpano on onnistunut ja mitä täytäntöönpanotoimia olisi hyvä raportissa tuoda esille?

-

2. Mitkä ovat sellaisia yleisempiä ihmisoikeuksiin liittyviä teemoja, joissa Suomi on onnistunut tai jotka kaipaavat lisähuomiota?

Vapaa-ajattelijain liitto ry:n LAUSUNTO 07.06.2022, Asia: D6L56D3-22

YK:n yleismaailmallinen määräaikaistarkastelu – Suomen neljäs kansallinen raportti

Alla olevat kommenttimme ja kehittämissesityksemme liittyvät ainakin seuraaviin raporttiluonnoksen kohtiin

- Kansainvälisten normien hyväksyminen, yhteistyö sopimusvalvontaelinten kanssa ja UPR-seuranta
- Valtiosääntöoikeudellinen ja lainsäädännöllinen viitekehys
- Ajatuksen-, omantunnon- ja uskonnonvapaus
- Avioliittoon ja perheeseen liittyvät oikeudet
- Lapset – yleiset periaatteet ja suojelu
- Uudet ja nousevat kysymykset – edistysaskeleet ja haasteet

Raporttiluonnoksessa ei kiinnitetä riittävästi huomiota uskonnon, katsomuksen ja omantunnon vapauteen sekä ihmisten yhdenvertaiseen, syrjimättömään kohteluun myös heidän uskonnostaan tai

katsomuksestaan riippumatta. Suomen evankelis-luterilaisella kirkolla ja Suomen ortodoksisella kirkolla on etuoikeutettu julkisoikeudellinen erityisasema, mikä ilmentää julkisen vallan harjoittamaa systeemistä, rakenteellista syrjintää uskonnottomia ja muiden uskontojen harjoittajia kohtaan. Sen lopettamisen valmisteluun ja lopettamiseksi ei ole ryhdytty tarvittaviin toimiin.

Perustuslain 76. pykälän mukaan eduskunta voi hyväksyä kirkkolakiin muutoksia vain evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen esityksestä. Sen piispat ja papit ovat virkamiehiä. Aiemmin mainittujen kirkkojen jäsenmaksu kerätään kirkollisverotuksella julkisen vallan verottajan toimesta ja tarvittaessa ulosoton toimesta.

Valtion ja kirkon erillisyyks kuuluu eurooppalaisiin arvoihin (Euroopan neuvosto) ja julkisen vallan neutraliteettiperiaate ihmisoikeuksiin (Euroopan ihmisoikeussopimus). Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) 17 artikla asettaa EU:lle veloitteen vuoropuheluun kirkkojen, uskonnollisten yhteisöjen ja elämäkatsomuksellisten ja ei-tunnustuksellisten järjestöjen kanssa. Suomessa julkinen valta osoita sopimuksen edellyttämällä tavalla huomiota, tukea ja kunnioitusta ei-tunnustuksellisten järjestöjen roolia kohtaan.

Vastasyntyneiden lasten liittäminen uskonnolliseen yhdyskuntaan kirjataan väestörekisteriin, mistä aiheutuu velvollisuus osallistua uskonnonopetukseen peruskoulussa ja lukiossa sekä kirkollisverovelvollisuus. Tällaisesta kirkkojen jäsenyydestä voi erota itsenäisesti vasta 18-vuotiaana. Elämäkatsomustiedon opiskelun kieltä ja uskonnonopetuksen pakollisuus rikkovat lapsen oikeuksien sopimuksen 2. artiklaa.

Vaikka varhaiskasvatustilain, perusopetuslain ja lukiolain mukaan kasvatukseen ja opetukseen ei sisälly uskonnollista kasvatusta eikä uskonnonharjoittamista ja vaikka varhaiskasvatustilain ja opetussuunnitelman perusteissa nimenomaan säädetään, että kasvatukseen ja opetukseen tulee olla "uskonnollisesti, katsomuksellisesti ja puoluepoliittisesti sitoutumatonta", käytännön tilanne on toinen. Näistä sääöksistä huolimatta päiväkotien toimikauden ja koulujen lukuvuoden ohjelmaan liitetään päivisin tapahtuvia jumalanpalveluksia ja hartaushetkiä. Tämä liittäminen sinänsä koetaan syrjivänä, vaikka uskonnollisiin tilaisuuksiin osallistuminen ei ole pakollista. Lisäksi näille tilaisuuksille järjestetään harvoin kunnollista rinnakkaista ei-uskonnollista ohjelmaa.

Perustuslain 11 pykälän antama uskonnonvapaus ei tarkoita, että päiväkotien ja koulujen ohjelmaan pitäisi sallia liittää tunnustuksellisia ja sitouttavia tilaisuuksia. Päinvastoin, niiden sisällyttäminen päiväkotien- ja koulupäivien ohjelmaan rikkoo arkaluontoisen tiedon yksityisyyden suojaa pakottaessaan perheitä paljastamaan lastensa kautta uskonnollisuutensa tai ei-uskonnollisuutensa. Julkisen vallan ei tulisi asettaa perheitä ja lapsia tällaiseen kiusalliseen tilanteeseen. Uskonnollisia tilaisuuksia voi sen sijaan olla tarjolla koulujalan ulkopuolella myös lapsiperheille.

Uskonnollisilla yhdyskunnilla on oikeus avioliittoon vihkimiseen, eikä silloin tarvita vihkimistä maistraatissa. Sekulaarit kansalaisjärjestöt eivät ole Suomessa pyynnöstään huolimatta ole saaneet vastaavaa vihkimisoikeutta.

Yleinen hautaustoimi on säädetty evankelis-luterilaisen kirkon seurakuntien tehtäväksi, ja sitä varten ne saavat avustusta valtiolta yli 100 miljoonaa euroa vuodessa. Kaikki seurakunnat eivät kuitenkaan luovuta hautausmaidensa ja krematorioidensa kappeleita ei-uskollisiin tai muun uskonnon mukaisiin hautausmauksiin. Muiden, esimerkiksi vapaa-ajattelijoiden, ylläpitämät hautausmaat eivät saa valtion avustusta. Kuolemantapauksen jälkeen vainajan omaiset ja ystävät ovat herkässä ja haavoittuvassa tilanteessa, johon katsomukseen perustuva syrjintä sattuu lujaa. Julkisen vallan tulisi vastata kaikille sopivien seremoniatilojen saatavuudesta. Vapaa-ajattelijain liiton mielestä kaikkia

hautaustoimen toimijoita pitäisi julkisen vallan toimesta kohdella yhdenvertaisesti. Hautaustoimi tulisi siirtää julkisen vallan, käytännössä uusien hyvinvointialueiden järjestämisvastuun piiriin niin että kaikkia toimijoita kohdellaan yhdenvertaisesti.

Puolustusvoimissa ja vankiloissa tulee lisätä muiden kuin pappien antamaa henkistä tukea pappien antaman hengellisen tuen rinnalle.

Ministerien ja virkamiesten tehtävät eivät ole uskonnollisia, siksi niihin velvoittautumisessa tulee riittää kunnian ja omantunnon kautta annettava juhlallinen vakuutus. Ei herätä luottamusta virkamiehiä ja ministereitä kohtaan, jos he valitsevat Raamatun lakikirjan sijaan juhlallisen velvoittautumisensa perustaksi. Sama koskee myös puolustusvoimia; joukkoa kahteen ryhmään jakava alokkaiden uskonnollinen vala ei kuulu enää tähän päivään.

Jos eduskunnan valtiopäivien avajaisiin ja päättäjäisiin edelleen liitetään jumalanpalvelus, tulee tunnustuksettomalla tilaisuudella olla sama asema.

Kansalaisilla on perustuslaillinen oikeus tulla kohdelluksi yhdenvertaisina. Nykyisellään evankelis-luterilaisen ja ortodoksisen kirkon julkisoikeudellinen erityisasema tekee uskonnottomista ja muihin uskontokuntiin kuuluvista toisen luokan kansalaisia.

Maallistuminen on Suomessa jatkunut niin, että ev.-lut kirkon jäsenosuus on laskenut 66,5 prosenttiin, vauvakasteiden osuus on laskenut sen alle, siviilivihkimisiä on enemmän kuin kirkollisia vihkimisiä, sekulaarien nimenantojuhlien määrä lisääntyy ja hautajaiskulttuuri monipuolistuu, vaikka hautaustoimessa ilmenee syrjintää.

Myös kirkkoon kuuluvat ihmiset saattavat olla ajatuksiltaan hyvin maallistuneita eivätkä usko kirkon oppeihin. Tämä käy ilmi esimerkiksi Kirkon tutkimuskeskuksen (2019) teettämästä kyselystä.

Kansalaisjärjestöinä olemme esittäneet, että Suomen evankelis-luterilaisen kirkon ja Suomen Ortodoksisen kirkon julkisoikeudellinen erityisasema suhteessa Suomen valtioon tulee poistaa. Kansalaisia tulee alkaa kohdella yhdenvertaisesti uskonnosta ja vakaumuksesta riippumatta kunnioittaen uskonnon, katsomuksen ja omantunnon vapautta. Tämä edellyttää lainsäädännöllisiä muutoksia. Niiden valmisteluun tulee ryhtyä laajapohjaisesti.

Jumalanpilkkua rikoslaissa ei kuulu tähän päivään, sillä se kaventaa sananvapautta. Suomi on saanut jo monta kertaa YK:n ihmisoikeuskomitealta huomautuksen asiasta. Myös monet oikeusoppineet Suomessa katsovat, että pykälästä voitaisiin luopua. Koska kiihottaminen kansanryhmää kohtaan ja julkisrauhan rikkominen ovat Suomessa kiellettyjä, se antaa suojaa myös uskonnollisille ja ei-uskonnollisille ihmisille ja yhteisöille.

Olisi hyvä, jos Suomi esimerkiksi sananvapauden vahvistamiseksi suosittelisi muita valtioita luopumaan jumalanpilkkalaeista. Tämä tietysti edellyttää, että poistamme ensin omasta rikoslaistamme uskonrauhan rikkominen -pykälän ensimmäisen tekoavan.

Kun Suomessa Jumalan pilkkaaminen on rikoslaissa, ei Suomi kansainvälisissä toimielimissä voi täysimääräisesti puuttua uskontoperusteisiin ihmisoikeusrikkomuksiin. Jumalanpilkkalakiin tulkinta eri maissa on hyvin mielivaltaista.

Samoin uskontokuntien ja valtion selkeä erillisyys kautta maailman edistäisi eri maailmankatsomuksen omaavien ihmisten yhdenvertaisuutta ja dialogin edellytyksiä. Tässäkin muutos pitäisi aloittaa omasta maastamme.

3. Vapaamuotoiset kommentit (esimerkiksi raporttiluonnoksesta)

-

Ylikoski Esa
Vapaa-ajattelijain liitto ry